

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 18 ΙΟΥΝΙΟΥ 2021
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

(Ενδεικτικές Απαντήσεις)

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α

A1.

- α. Σ
- β. Λ
- γ. Λ
- δ. Σ
- ε. Λ

A2.

- I. β
- II. β

ΘΕΜΑ Β

B1. Ο Α. Κοντ διατύπωσε το νόμο των τριών σταδίων του ανθρώπινου πνεύματος:

- **Το θεολογικό στάδιο**, στο οποίο ο άνθρωπος ερμηνεύει τον κόσμο (τα φυσικά και κοινωνικά φαινόμενα) ως έργο θεοτήτων, δαιμόνων και γενικότερα υπερφυσικών δυνάμεων. Σ' αυτό το στάδιο παρατηρείται μια «ειδική συμμαχία» ανάμεσα στην επίγεια και την πνευματική εξουσία, δηλαδή ανάμεσα στους στρατιωτικούς και τους ιερείς, ενώ η κυρίαρχη κοινωνική οντότητα είναι η οικογένεια.
- **Το μεταφυσικό στάδιο**, στο οποίο ο άνθρωπος ερμηνεύει τον κόσμο με προσφυγή σε αφηρημένες ιδέες και έννοιες, όπως είναι αυτή της «φύσης», που την ανέδειξε σε πρωταρχική οντότητα. Στο στάδιο αυτό κυριαρχούν οι νομικοί

και οι άνθρωποι της Εκκλησίας, ενώ η κυρίαρχη κοινωνική οντότητα είναι το κράτος.

• **Το θετικό στάδιο**, στο οποίο ο άνθρωπος παρατηρεί τα φαινόμενα και ανακαλύπτει τους νόμους που τα διέπουν. Σ' αυτό το στάδιο κυριαρχούν οι επιστήμονες και οι επιχειρηματίες, ενώ η κυρίαρχη κοινωνική οντότητα είναι η ανθρωπότητα στο σύνολό της. Είναι προφανές ότι, σύμφωνα με το μοντέλο αυτό του Κοντ, το ανθρώπινο πνεύμα προχωρά από το θεολογικό στο μεταφυσικό τρόπο σκέψης, για να καταλήξει στο θετικό τρόπο που αποτελεί την κορυφαία φάση της εξέλιξης του πνεύματος. (σελίδα σχολικού βιβλίου 17)

B2. Το πλουραλιστικό μοντέλο : Οι σύγχρονες κοινωνίες διακρίνονται από κάθε είδους συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα σ' αυτές και από τους διαφορετικούς τρόπους ζωής γύρω από τους οποίους οι πολίτες οργανώνουν τα συμφέροντά τους. Πολλά κινήματα, κόμματα και διάφορες ενώσεις ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το ποιος θα έχει τη μεγαλύτερη επιρροή στην κοινωνία. Σύμφωνα με το πλουραλιστικό μοντέλο οι πολιτικές αποφάσεις είναι αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών ανάμεσα σε αυτές τις διαφορετικές ενώσεις και ομάδες συμφερόντων. Καμία από αυτές τις ομάδες δε φαίνεται να κρατά στα χέρια της όλη τη δύναμη, η οποία μάλλον διαχέεται σε ολόκληρη την κοινωνία. Οι θεωρητικοί του πλουραλιστικού μοντέλου (όπως ο Ρ. Νταλ, ο Ρ. Αρόν και ο Τζ. Γκαλμπρέθ) ισχυρίζονται ότι η δύναμη διαχέεται σε διάφορους τομείς, δηλαδή στον πνευματικό, το στρατιωτικό, τον οικονομικό, τον πολιτικό και το διοικητικό τομέα. Οι ελίτ των τομέων αυτών - είτε συνεργάζονται μεταξύ τους είτε ανταγωνίζεται ο ένας τον άλλον - εκφράζουν αιτήματα και πιέσεις της κοινωνικής βάσης. Κάθε ελίτ έχει τη δυνατότητα να ασκήσει βέτο* και να ανατρέψει τις αποφάσεις των άλλων. Έτσι η εξουσία δεν ασκείται μόνο από μια διευθυντική τάξη (το επίπεδο Α της πυραμίδας του Μίλς) αλλά και από τις ελίτ των διαφόρων τομέων, όπως είναι οι διανοούμενοι, οι συγγραφείς και οι επιστήμονες, οι αρχηγοί του στρατού και της αστυνομίας, οι ιδιοκτήτες των μέσων παραγωγής, οι ηγέτες των εργατικών συνδικάτων και των πολιτικών κομμάτων, οι ανώτατοι υπάλληλοι στη διοικητική εξουσία. Στα πλουραλιστικά πολιτικά συστήματα οι έχοντες εξουσία χαλιναγωγούνται από τους νόμους, ελέγχονται θεσμικά από το κράτος, ενώ φαίνεται ότι οι διάφορες ομάδες συμφερόντων απολαμβάνουν ένα υψηλό ποσοστό αυτονομίας. (σελίδα σχολικού βιβλίου 142-143)

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ

Γ1α. [Σε κάθε κοινωνία υπάρχουν διαφορετικές ομάδες ατόμων που έχουν κάποια κοινά στοιχεία ως προς το επίπεδο ζωής, τις οικονομικές και τις κοινωνικές δραστηριότητες ή τις αξίες τους]. Η κατάταξη σε μια ιεραρχημένη κλίμακα των διαφορετικών ομάδων με κοινά οικονομικά, κοινωνικά ή αξιακά στοιχεία ονομάζεται κοινωνική διαστρωμάτωση. Βασικό στοιχείο της

κοινωνικής διαστρωμάτωσης είναι οι κοινωνικές τάξεις. (σελίδα σχολικού βιβλίου 118)

β. Ως κοινωνικές τάξεις ορίζονται οι κοινωνικές ομάδες των οποίων τα μέλη έχουν την ίδια θέση ως προς τα μέσα παραγωγής (ιδιοκτήτες ή όχι), ένα σχετικά κοινό τρόπο ζωής και την αίσθηση ότι ανήκουν στην ίδια ομάδα. Η έννοια της κοινωνικής τάξης προσεγγίζεται από διαφορετικές θεωρίες. (σελίδα σχολικού βιβλίου 118)

Γ2. Ο **Βέμπερ** διακρίνει τρεις τύπους κοινωνικής διαστρωμάτωσης:

- Ο **πρώτος τύπος** διαμορφώνεται ανάλογα με τη **θέση** του καθενός στην ιεραρχία του γοήτρου. Κάθε ομάδα από το σύνολο των κοινωνικών ομάδων χαρακτηρίζεται από έναν τρόπο ζωής, ένα καταναλωτικό πρότυπο, ένα σύνολο ιδιαίτερων αξιών.
- Ο **δεύτερος τύπος** διαμορφώνεται με βάση την **κατανομή της δύναμης** μεταξύ των ατόμων, πράγμα που σημαίνει την επιρροή που μπορεί να ασκήσει ένα άτομο στη δράση μιας ομάδας.
- Ο **τρίτος τύπος** κοινωνικής διαστρωμάτωσης είναι αυτός των **κοινωνικών τάξεων**. Η κοινωνική τάξη αναφέρεται ως ένα σύνολο ατόμων που έχουν τις ίδιες «ευκαιρίες στην αγορά», έχουν δηλαδή κοινά οικονομικά συμφέροντα, τα οποία φροντίζουν να τα υπερασπίζονται. (σελίδα σχολικού βιβλίου 119).

Γ3. [Το «κοινωνικό κράτος» αναφέρεται για πρώτη φορά στο Γερμανικό Σύνταγμα (1949), το οποίο και καθιερώνει τα κοινωνικά δικαιώματα (υγεία, εργασία, ασφάλιση κτλ.) και οδηγεί σε μια πολιτική παροχών προς τα οικονομικά ασθενέστερα στρώματα. Η δημιουργία συνεπώς του κοινωνικού κράτους (κράτους πρόνοιας) της συλλογικής δηλαδή αντιμετώπισης των ανισοτήτων, προσβλέπει σε μια ανακατανομή του πλούτου].

Η ανακατανομή του πλούτου σε μια κοινωνία επιτυγχάνεται με διάφορα μέτρα όπως:

- την πολιτική μισθών (συλλογικές συμβάσεις εργασίας, οικογενειακά επιδόματα κ.α.)
- τη φορολογική πολιτική με στόχο τη μείωση της επιβάρυνσης στους οικονομικά ασθενέστερους (π.χ. μείωση φόρων για τις πολυμελείς οικογένειες, μείωση αναλογίας έμμεσων άμεσων φόρων),
- την κοινωνική ασφάλιση (ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, συνταξιοδότηση, επιδόματα σε άτομα με ειδικές ανάγκες κ.ά.),
- την πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. συμβουλευτική),
- την πρόσβαση σε αγαθά πολιτισμού (π.χ. κοινωνικός τουρισμός, ελεύθερη είσοδος σε μουσεία, εκδηλώσεις κ.ά.). (σελίδα σχολικού βιβλίου 127-128)

ΘΕΜΑ Δ

Δ1.[Οι ρόλοι που καλούνται να αναλάβουν τα άτομα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους διαφοροποιούνται από μια κοινωνία σε μια άλλη, όπως είναι

φυσικό, επιπλέον όμως κάθε άτομο «παίζει», «ερμηνεύει» το ρόλο του με ένα δικό του τρόπο. Σύμφωνα με τον κοινωνιολόγο Γκόφμαν, οι διάφοροι κοινωνικοί ρόλοι, όπως και οι προσδοκίες που έχουν οι άλλοι από τη συμπεριφορά μας σε συγκεκριμένες συνθήκες, μοιάζουν με σενάρια τα οποία καλούμαστε να ερμηνεύσουμε (γι' αυτό και πολλοί κοινωνιολόγοι, όταν μιλούν για κοινωνικούς ρόλους, χρησιμοποιούν ταυτόσημες έννοιες με αυτές της υποκριτικής και της ηθοποιίας). Υποδουμάστε επομένως αυτούς τους ρόλους και διεκπεραιώνουμε την ερμηνεία τους σύμφωνα με την κοινωνική εκπαίδευση που έχουμε λάβει, αλλά και σύμφωνα με τις απαιτήσεις του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο διαδραματίζονται οι κοινωνικές σχέσεις].(σελίδα σχολικού βιβλίου 67-68)

Είναι αυτονόητο ότι μέσα από την ανάληψη των νέων ρόλων πραγματοποιείται σταδιακά η εκμάθηση των νέων υποχρεώσεων και η επίγνωση των νέων δικαιωμάτων που σχετίζονται με τους ρόλους αυτούς. Για το λόγο αυτό οι κοινωνιολόγοι σε αντίθεση με την κλασική ψυχαναλυτική προσέγγιση, που θεωρούσε ότι ο χαρακτήρας και η συμπεριφορά των ανθρώπων διαμορφώνονται στην παιδική ηλικία ισχυρίζονται ότι η κοινωνικοποίηση είναι μια συνεχής, αδιάλειπτη και ανοικτή διαδικασία, η οποία ξεκινά από τη γέννηση του ατόμου και συνεχίζεται σε ολόκληρη την πορεία της ζωής του. Οι απαιτήσεις των ρόλων στα μεταγενέστερα στάδια της ζωής του ανθρώπου και οι αντίστοιχες επιλογές του μπορούν σε κάποιες περιπτώσεις να ανατρέψουν προγενέστερες συμπεριφορές.

Η κριτική που ασκείται συνήθως στις θεωρίες των ρόλων αναφέρεται στο ότι δε λαμβάνονται υπόψη τα προσωπικά χαρακτηριστικά κάθε ατόμου, οι σχέσεις εξουσίας που συνδέουν το σύστημα των ρόλων, η συμβολή των κοινωνικών κινημάτων στη μεταβολή των κοινωνιών. Θα μπορούσαμε, για παράδειγμα, να πούμε ότι εξαιτίας των κοινωνικών κινημάτων που αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη και τις Η.Π.Α κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα το περιεχόμενο των ρόλων του άνδρα και της γυναίκας άλλαξε ριζικά.(σελίδα σχολικού βιβλίου 68)

Δ2.[Οι κοινωνιολόγοι που υιοθετούν τη **μαρξιστική** προσέγγιση της κοινωνικοποίησης δεν συμπεριλαμβάνουν στην οπτική τους τις έμφυτες παρορμήσεις και τα ένστικτα του ατόμου. Αντίθετα, δίνουν έμφαση στην επίδραση που ασκεί το κοινωνικό περιβάλλον στην ανάπτυξη του ατόμου.] Οι μαρξιστές προσεγγίζουν την κοινωνικοποίηση ως μια διαδικασία μέσω της οποίας διαιωνίζεται η καθεστηκυία τάξη πραγμάτων. Όταν για παράδειγμα, οι άνθρωποι κοινωνικοποιούνται, αποδέχονται την οικογενειακή τους καταγωγή μέσω της εκμάθησης των κοινωνικών κανόνων που προσιδιάζουν στην κοινωνική τους τάξη (ή την κοινωνική τους θέση). Οι μαρξιστές θεωρούν ότι οι άνθρωποι μαθαίνουν να αποδέχονται την κοινωνική τους θέση, πριν ακόμα αποκτήσουν συνείδηση των οικονομικών σχέσεων κυριαρχίας. Μαθαίνουν δηλαδή από νεαρή ηλικία όλους τους κανόνες που διέπουν τη θέση τους και στη συνέχεια αποκτούν συνείδηση της κατάταξής τους στο κοινωνικό πλαίσιο ως κάτι το εντελώς φυσικό. Κατά συνέπεια η κοινωνικοποίηση συντηρεί τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά προνόμια των κυρίαρχων τάξεων μέσω

δομών όπως, για παράδειγμα, η εκπαίδευση, η οποία αναπαράγει τις κοινωνικές θέσεις. (σελίδα σχολικού βιβλίου 58).

Δ3. Η έννοια της συμβολικής αλληλεπίδρασης βρίσκεται επίσης στο επίκεντρο της **σχολής της κοινωνικής κατασκευής** (ή σχολής του κονστρουκτιβισμού). Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, η κοινωνική ζωή είναι ένα ρευστό και διαρκώς «επαναδιαπραγματευόμενο» σύνολο από κοινωνικές πρακτικές, βρίσκεται δηλαδή σε συνεχή αναδιαμόρφωση μέσω των τρόπων αμοιβαίας κατανόησης και δράσης των ατόμων. Τα άτομα μοιράζονται τρόπους σκέψης, ιδέες, αξίες και έννοιες, καθώς αλληλεπιδρούν. Έτσι, «κατασκευάζουν» «κοινωνικούς κόσμους», δηλαδή δίνουν ευρύτερο νόημα στις άμεσες εμπειρίες της καθημερινής ζωής. Οι κοινές πρακτικές, τα νοήματα και η γλώσσα που μοιράζονται τα άτομα μεταξύ τους συνιστούν τους μηχανισμούς μέσω των οποίων η κοινωνική ζωή διαμορφώνεται σε συνεκτικό σύνολο. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι μέσα από τις κοινωνικές τους σχέσεις «κατασκευάζουν» την καθημερινή πραγματικότητα και την αντιλαμβάνονται ως δεδομένη, νομιμοποιημένη και «φυσική». Η συνεχής αυτή αναδιαμόρφωση της πραγματικότητας μας επιτρέπει να συλλάβουμε αφενός τους κοινωνικούς θεσμούς ως τους επαναλαμβανόμενους και παγιωμένους τρόπους αμοιβαίων πρακτικών και αμοιβαίας (διυποκειμενικής) κατανόησης και συμπεριφοράς, και αφετέρου την κοινωνία ως μια πολιτισμική και συμβολική «κατασκευή» (σελίδα σχολικού βιβλίου 23)

Διευκρινιστική σημείωση: Όσα αποσπάσματα βρίσκονται εντός αγκυλών δεν είναι υποχρεωτικά να αναφερθούν από τους υποψηφίους-υποψήφιας. Αν αναφερθούν δεν θεωρείται αρνητικό.